

Ditlev Conrad Bluncks altertavle i domkirken i Tórshavn

Af Knud Børge Pedersen

Ditlev Conrad Blunck (1798-1854) udstillede i 1825 et maleri på forårsudstillingen på Charlottenborg med titlen *Christi Gravlæggelse*.¹ Ifølge Statens Museum for Kunst indgik billedet i Den Kongelige Malerisamling i 1825.² Herfra blev det i 1829 udleveret til amtmanden over Færøerne C. L. Tillisch som altertavle til kirken i Tórshavn.³ Traps Danmarksbeskrivelses bind om Færøerne fra 1968 anfører, at der i Tórshavns kirke, findes et alterbillede med motivet *Jesu Gravlæggelse*.⁴ Kunstneren er ukendt, og giveren er usikker. Tidspunktet for billedets ankomst til kirken angives til 1830. Tilsvarende oplysning findes i *De danske Kirker*, der desuden anfører, at der i kirkens regnskab for 1830 figurerer en udgift til altertavlens opsætning.⁵ I denne artikel søges historien om altertavlen i domkirken i Tórshavn dokumenteret.⁶

Anskaffelse af altertavlen til Tórshavns kirke

Den Kongelige Malerisamling købte flere af de udstillede malerier på Charlottenborgudstillingen i 1825, herunder *Christi Gravlæggelse* af

1. *Fortegnelse over de ved det Kongelige Academie for de skønne Kunster offentligent udstillede Kunstværker*. Kiöbenhavn, Thieles Bogtrykkeri, 1825. Værk nr. 53. I fortegnelsen henvises til: Joh. 16 Cap. 37-42 v. Kapitelhenvisningen er forkert, idet den korrekte reference er kapitel 19. Også i vershenvisningen er der en fejl. Den korrekte bibelske reference er Joh. 19, 38-42.

2. *Statens Museum for Kunst*. Inventarieblad for Ditlev Bluncks maleri *Christi Gravlæggelse*. KMS93.

3. *Chr. Ludvig Tillisch* (1797-1844), amtmand for Færøerne 1825-30.

4. J.P. Trap: *Danmark*, 5. Udgave, Færøerne, bind XII, København 1968, s. 226. Bidraget om Tórshavn Kirke er skrevet af landsantikvar Sverri Dahl.

5. *De Danske Kirker*, Bornholm, Færøerne, Grønland, red. Erik Horskjær, København 1970, s. 112-113.

6. Færøerne fik i 1990 status som stift i den danske Folkekirke med egen biskop. Dermed fik Havnar Kirkja i Tórshavn status som domkirke. I 2007 blev Færøernes kirke selvstændig med navnet Fólkakirkjan i Føroyum.

Ditlev Blunck.⁷ Indkøbet blev besluttet af Frederik 6. ved kongelig resolution af 7. maj 1825. Prisen for billedet var 180 rbd. Sedler. I sommeren 1829 anmodede amtmand C.L. Tillisch Sjællands biskop F.C. Münter om at søge udvirket, at kong Frederik 6. skænkede en altertavle til Tórshavn Kirke.⁸ Stiftsøvrigheden for Sjælland rettede derfor en henvendelse til chefen for Kunstkammeret A.W. Hauch om at få overladt et maleri fra Den Kongelige Malerisamling, der kunne anvendes til altertavle i Tórshavn Kirke på Færøerne. Maleriet var udvalgt af amtmanden og biskoppen i forening. Efter at have indhentet de fornødne oplysninger hos malerisamlingens forvalter J.C. Spengler blev det vurderet, at man uden afsavn kunne afgive Bluncks maleri, som både i størrelse og motiv fandtes egnet til en altertavle. Anmodningen blev imødekommet ved kongelig resolution af 24. oktober 1829.⁹ Kirken skulle selv betale udgifter til indramning. Professor, landskabsmaler og medlem af Akademiet J.P. Møller blev bedt om at lave udkast til rammen og lede arbejdet med dens fremstilling. Udgiften blev på 230 rbd. Altertavlen blev overført til Færøerne først i april måned 1830. Da den imidlertid var alt for høj til altervæggen, måtte den tilpasses i størrelse, inden den kunne opsættes.

I Færøernes Landsarkiv er der ikke fundet oplysninger om altertavlen eller dens kunstner på anskaffelsestidspunktet.¹⁰ Derimod findes et brev fra amtmanden over Færøerne fra 1865 til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet (Kultusministeriet) foranlediget af en forelæggelse til ministeriets afgørelse af, om det af Frederik 6. skænkede alterbillede, som man fandt ”mindre passende til altertavle”, kunne ombyttes med et nyt, som en privatmand havde tilbudt at anskaffe for et beløb på 200 rbd.¹¹ Justitsminister og midlertidig minister for kirke og undervisning Cosmus Bræstrup havde således foranlediget anmodet amtmanden om at undersøge, hvornår billedet var skænket til kirken, hvem der var kunstneren, og hvis det ikke kunne vides, om han kunne opgive andre data, der kunne bidrage til bedømmelse af maleriets kunstner. I svaret til ministeriet beklager amtmanden, at han ikke er kyndig nok til at bestemme

7. Rigsarkivet. Det kgl. Kunstkammer. Protokol over Kunstkammeret (kopibøger) 1824-1834. Løbenummer 4-6. 1825, s. 149-159 og 1829, s. 282-283.

8. Føroya Landsskjalasavn/Søvn Landsins. Færø Amt. Indkomne Breve, FAJ. nr. 109/1866.

9. Resolutionens ordlyd: ”Vi ville allernaadigst have tilladt, at indbemeldte Malerie maae afgives fra Vor Malerisamling for at anvendes til Altertavle i Thorshavns Kirke paa Færøe. Kiøbenhavn, den 24de Octbr 1829. Frederik R.”

10. Oplysninger modtaget i oktober 2014 fra Færøernes Landsarkiv.

11. Indstillingen om at lade alterbilledet i Tórshavn Kirke ombytte med et nyt var udarbejdet af sognepræst i Sydstrømrød Præstegæld, provst Andreas Djurhuus. Peter Holten var på det tidspunkt amtmand over Færøerne.

kunstneren, men at dets udførelse bestyrker formodningen om, at det var malet af Blunck. Overvejelserne førte ikke til udskiftning af alterbilledet. I 1865 blev der foretaget en omfattende ombygning af kirken i Tórshavn.

Fig. 1. Ditlev Blunck. Kristi Gravlæggelse, 1825. Olie på lærred (188,5 x 251,5 cm). Alterbillede i Tórshavns domkirke, Færøerne. Foto er stillet til rådighed af kirkens menighedsråd.

Beskrivelse af alterbilledet

Alterbilledet i Tórshavn Domkirke fremgår af fig. 1. Scenen med Kristi gravlæggelse foregår inde i gravhulen, hvor to unge mænd løfter Kristi blege, afdøde legeme i et lyseblåt klæde med røde dobbeltstriber. Lyset fra gravhulens åbning falder på Kristus. Til højre står en ældre mand med sølvgråt hår og skæg, som ser ud til at lede handlingen. Han støtter sig til en lang stav. Efter ikonografien at dømme er det Nikodemus.¹² En kvinde kommer ind i gravhulen med flagrende hovedklæde og langt hår. Det er Maria Magdalene. Bag hende står en mand med skæg og himmelvendte

12. *Nikodemus* var farisæer og medlem af jødernes råd (Joh 3,1). Han kendes i modsætning til Josef fra Arimataea kun fra Johannesevangeliet. Han afbildes traditionelt som en ældre mand med skæg. *Josef fra Arimataea* kendes fra alle fire evangelier. Det var ham, der tog Jesus ned fra korset. Han var en hemmelig discipel af Jesus (Joh 19,38). Han var en rig mand (Matt. 27,57), der gav sin egen nye grav til Jesus (Matt. 27,60). Han afbildes traditionelt i fornemme klæder.

øjne, som kan være Josef fra Arimatæa. I baggrunden til venstre ses to kvinder, hvoraf den forreste i rød kjortel og blå hovedklæde er Jesu mor. Hun er faldet besvimet om på jorden og holdes opret af den anden kvinde. Den unge mand uden skæg, som taler til Maria, er disciplen Johannes, som Jesus fra korset bad om at tage sig af sin mor, idet han sagde: *"Kvinde, dér er din søn."* Derpå sagde han til disciplen: *"Der er din mor".* Fra den time tog disciplen hende hjem til sig (Joh. 19,26-27). Kvinden, der holder Maria i sin favn, har rettet blikket mod Johannes. Nederst til venstre i billedet ses to krukker, klæder og en kurv. Gennem gravhulens åbning er der udsigt til et landskab, hvor der står tre kors på toppen af en klippe, Golgata. Bag den ses en rød aftenhimmel med mørke skyer. I baggrunden ses bygningerne i Jerusalem. De to halvnøgne unge mænd, der løfter Jesus, kan efter deres påklædning at dømme være hjælpere, som Josef fra Arimatæa har medbragt. Han er i henhold til Matthæus en rig mand. Der er dog ikke bibelsk belæg for, at Josef fra Arimatæa havde hjælp til at tage Jesus ned fra korset. Billedet er malet, medens Blunck var elev på Kunstakademiet. I 1822 begyndte de to nyudnævnte professorer ved Kunstakademiet, J.L. Lund og C.W. Eckersberg maleundervisning efter levende model. Ved denne undervisning blev der lagt vægt på anatomisk korrekthed og perspektivisk dybde. Desuden blev der undervist i at lægge draperinger, og det var forventet, at der i bibelske motiver indgik sydlandsk natur.¹³ Blunck har i sit billede vist, at han har lært af undervisningen i malerskolen. I en samtidig anmeldelse får han ros for sit naturlige talent for tegning, hvilket især er tydelig ved de nøgne figurer.¹⁴ Da billedet blev udstillet, viste det noget nyt i dansk malerkunst.

Det bibelske belæg for motivet er Johannesevangeliet (Joh 19,38-42). Efter Jesus var død på korset gik Josef fra Arimatæa til Pilatus og bad om at få Jesu legeme udleveret. Også Nikodemus deltog i gravlæggelsen. Det var ham, der kom til Jesus om natten (Joh. 3,1-15). Efter jødisk tradition vikled de et linnedklæde med vellugtende salver omkring Jesu legeme og lagde det i en ny grav i en have, der var i nærheden. Mængden af kostbare urter, hen ved hundrede pund myrra og aloe, viser, at Nikodemus og Josef fra Arimatæa ønskede at give Jesus en begravelse, der var en konge værdig, og at han ikke blev begravet som en forbryder.¹⁵

13. Emma Salling: *Kunstakademiets Guldmedalje Konkurrencer 1755-1857*. Kunstakademiets Bibliotek, 1975.

14. "Kunstakademiets Udstilling, 1825". *Kjøbenhavns Morgenblad*, Løverdagen den 9. April 1825, s. 167.

15. Pilatus havde lavet en indskrift og sat på korset, hvorpå der stod: "Jesus fra Nazaret, jødernes konge" (Joh 19,19).

Ditlev Conrad Blunck

D.C. Blunck blev født i Holsten. Hans far var færgeforpagter ved Breitenburg Slot, som adelsslægten Rantzau ejede. Med støtte fra grev Conrad Rantzau kunne Blunck allerede i 1814 indlede sin uddannelse som historiemaler på Kunstakademiet i København. I 1818 rejste han til München for at fortsætte sin uddannelse der. I 1820 kom han tilbage til København, men vendte flere gange tilbage til München, hvor Kunstakademiet fra midten af 1820'erne af kong Ludwig 1. af Bayern blev ændret i en nazarensk retning med Peter von Cornelius (1783-1867) som leder.¹⁶ Blunck var skeptisk over for denne udvikling og savnede C.W. Eckersbergs princip om efterligning af naturen. Selv om Blunck regnes blandt J.L. Lunds elever, modtog han også undervisning af Eckersberg. Han opnåede den lille guldmedalje i 1825 og den store guldmedalje i 1827, og med det dertil knyttede rejselegat rejste han i 1828 via Dresden og München til Rom, hvor han opholdt sig til 1838. I Rom stod han Bertel Thorvaldsen nær, og han var en stor beundrer af ham. Under opholdet i Italien blev han inspireret af Pietro Perugino (Rafaels lærer) og Rafael, som udgør kernen i nazarenernes kunstneriske grundlag. Sammen med Albert Kückler opsøgte han Friedrich Overbeck, som han anså for Europas største maler.¹⁷ Blunck forlod Danmark i 1840. Selv om Christian 8. forsøgte at give ham opgaver, kunne hans bitterhed mod Danmark ikke dulmes, og han forlod landet for stedse i 1848 og meldte sig under treårskrigen til kampen på slesvig-holstensk side. Herved mistede han forbindelsen til kongehuset og det danske kunstmiljø. Efter krigens afslutning slog han sig ned i Hamborg, hvor han døde i 1854.

Blunck har malet tre altertavler: 1) *Kristi Gravlæggelse*, udstillet på Charlottenborg 1825, senere altertavle i Torshavn Kirke på Færøerne; 2) *Kristus vasker Disciplenes Fødder*, malet i Rom og udstillet på Charlottenborg i 1832, senere anbragt i den evangelisk-lutherske kirke i Neu-

16. *Nazarenerne* er en tysk kunstnergruppe, der i 1809 forenede sig i Sankt Lukasbroderskabet i protest over undervisningen i klassicistisk kunst, som den foregik ved Kunstakademiet i Wien. De anså den akademiske undervisning med tegneøvelser efter antikke forbilleder for at spolere kunstnertalentets sande følelser og naturlige stil. Sankt Lukasbrødrene ønskede at bryde med den akademiske klassicisme og vende tilbage til de bedste af de før-rafaeliske kunstnere, såsom Giotto, Masaccio, Perugino, den tidlige Rafael og Albrecht Dürer, hvis kunst de anså for sand og naturlig. For at realisere deres idealer bosatte de unge kunstnere sig i 1810 i Rom. I flere tilfælde konverterede kunstnere til den katolske tro. Nazarenerne er et øgenavn, som modstanderne gav kunstnergruppen på grund af deres religiøse indstilling og det bibelske udseende, de tilstræbte i hårtil og klædedragt. Navnet dækker i dag over en tysk romantisk religiøs kunstrening.

17. Ulrich Schulte-Wülwer: *Sehnsucht nach Arkadien. Schleswig-Holsteinische Künstler in Italien*, Heide 2009, s. 126-141.

münster i Holsten. Kirken blev opført i perioden 1829-34 med C. F. Hansen som arkitekt; 3) *Kristus i Getsemane*, 1839, til Frederikssund Kirke.

Sidstnævnte, der er nazarensk inspireret, fungerer ikke længere som altertavle. De tre billeder har forskellig stil og afspejler den udvikling, Blunck gennemgik som kunstner i en tysk romantisk-nazarensk retning. Han havde en nær relation til J.L. Lund, men det var først under det langvarige ophold i Rom og mødet med de tyske nazarenere, at den prærafaelitiske indflydelse blev synlig. Ditlev Blunck er kendt for de allegoriske malerier: *De fire Menneskealdre*, 1840-45, der blev udført på bestilling af Christian 8. til galleriet på Christiansborg. Malerierne findes i dag på Statens Museum for Kunst i København.¹⁸

Beslægtede fremstillinger af motivet Kristi gravlæggelse

Den tyske maler Peter von Cornelius har også malet motivet Kristi gravlæggelse (fig. 2). Som nazarener er han utvivlsomt inspireret både af

Fig. 2. Peter von Cornelius. Kristi Gravlæggelse, 1819. Olie på træ, 34,0 x 47,1 cm. Thorvaldsens Museum, København. Nikodemus er på vej ind i gravhulen med en salvekrukke i hånden (til venstre). Josef fra Arimatea ved Jesu hoved løfter sammen med Johannes Jesu legeme. Jesu mor er afmægtig ved synet af sin døde søn og støttes af to kvinder. I porten til haven på vejen, der fører til Golgata, ses en person (Peter), der tørrer sine øjne med kappen. Personerne er præget af sorg og behersket emotion. Billedet er typisk nazarensk. Foto: Thorvaldsens Museum, fotograf Hans Petersen.

18. Mogens Nykjær: *Kundskabens Billeder. Motiver i dansk kunst fra Eckersberg til Hammershøi*. Aarhus 1991, s. 59-74.

Perugino og af Rafael. Der er ikke tale om en kopi, men om personlig tolkning af scenen med respekt for de store mestres historiske autoritet.¹⁹ Frank Büttner beskriver Cornelius' billede som en transponering af Rafaels mesterværk til et "klassisk" sprog, hvor emotionaliteten bevares, og subjektiv farvning undgås.²⁰ Besværet med at løfte Jesu tunge legeme og Marias afmagt ligner Rafaels fremstilling. Den direkte øjenkontakt, som bæreren ved Jesu hoved – Josef fra Arimatæa – har med beskueren og den grædende Peterskikkelse i baggrunden er speciel for Cornelius. Besværet med at løfte Jesu tunge legeme og Marias besvimelse ligner Rafaels fremstilling. Den sarte måne bag korsene er et nazarensk romantisk indslag. Bemærkelsesværdigt er også det markante gotiske tårn i baggrunden, der skal minde om den stolte tyske middelalder.²¹ Billedet blev erhvervet af Bertel Thorvaldsen.²² Da Blunck malede sit billede, havde han endnu ikke med egne øjne set de store italienske renæssancemestres værker. Albert Kűchler malede i 1849 en kopi af Pietro Peruginos *Begrædelsen*, som i dag er alterbillede i Toreby Kirke på Lolland (fig. 3).²³ I forhold til Perugino, Rafael og Cornelius, der på forskellig måde appellerer til følelserne, er Bluncks billede mere sceneopdelt (gravlæggelse/kvinderne ved graven/natur) og historiefortællende. Først under sit ophold i Rom bliver Blunck til en nazarensk kunstner. Kristi gravlæggelse er ikke et almindeligt motiv i 1800-tallets danske alterbilledkunst.

Sammenfatning

I Det kgl. Kunstkammers arkiv i Rigsarkivet findes oplysninger om D.C. Bluncks maleri *Christi Gravlæggelse*, der blev udstillet på Charlottenborg i 1825. Billedet blev indkøbt til Den kgl. Malerisamling i 1825, og afgivet af Frederik 6. til Tórshavn Kirke som altertavle i 1829. Altertav-

19. Mitchell Benjamin Frank: *German Romantic Painting Redefined: Nazarene tradition and the narratives of Romanticism*, London, Ashgate 2001.

20. Frank Büttner. Subjektives Gefühl, künstlerisches Ideal und christliche Wahrheit. Das religiöse Bild im frühen Werk von Peter Cornelius. In: *Wallraf-Richartz Jahrbuch*, Band 52, 1991, S. 237-262.

21. Peter von Cornelius stod for en tysk nationalistisk retning, medens nazarenernes leder, Friedrich Overbeck stod for en religiøs retning.

22. Billedet blev erhvervet af Thorvaldsen i Rom. Det dateres forskelligt. På hjemmesiden for Thorvaldsens Museum til 1816-1825. Frank Büttner daterer billedet til 1819. Et udkast findes i Dresden Kupferstichkabinett (jfr. note 20).

23. Albert Kűchler (1803-1886) malede billedet til den københavnske grosserer Hans Puggaard til privat brug. Efter hans død, gik det i arv til familien, indtil det i 1919 blev erhvervet af Bodil de Neergaard, Fuglsang, der skænkede det til Toreby Kirke. Kűchler var den blandt de danske nazarenere, der tog skridtet fuldt ud, idet han bosatte sig i Rom, blev katolik og levede som munk.

len blev opsat i kirken i 1830. I Færøernes Landsarkiv findes oplysninger om overvejelserne i 1865 om at lade det af Frederik 6. skænkede alterbillede erstatte af et nyt. Overvejelserne førte ikke til nogen ændring. Landsantikvar for Færøerne Sverri Dahl har i en publikation om Havnar Kirkja fra 1965 vist fotografier af altertavlen uden at angive, hvem kunstneren er.²⁴ Sverri Dahl er også forfatter til afsnittet om Havnar Kirkja i Trap Danmark 1968, hvori kunstneren til altertavlen anføres som ukendt. I 1975 publicerede Sverri Dahl i det færøske Kirkjutíðindi en kildebase-ret dokumentation for altertavlens oprindelse, herunder at alterbilledet er malet af Blunck.²⁵ I indledningen til artiklen skriver Sverri Dahl, at der havde været stillet spørgsmålstejn ved de tidligere rapporter om altertavlen, men at de nu er afklaret, hvorfor ”jeg ser det som min pligt, at give denne viden videre, selvom der endnu er noget, som er uklart.”²⁶ Baseret på Sverri Dahls beskrivelse af Havnar Kirkja udgivet i 1968 har arkitekt J.P. Gregoriussen i 1990 i sin bog om de ældre hvælvkirker på Færøerne bragt en tegning af altertavlen i Havnar Kirkja og skriver under denne, at alterbilledet er malet af Daniel Conrad Blunck uden yderligere oplysninger.²⁷ Der har gennem tiden både i Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet og på Færøerne hersket uvished om, hvem der har malet alterbilledet i Tórshavns kirke. Sverri Dahls undersøgelser fra 1975 og dette studium har dokumenteret, at alterbilledet i Tórshavns domkirke er malet af Ditlev Conrad Blunck, og at det er identisk med det maleri, kunstneren udstillede som elev på Charlottenborg i 1825 med titlen: *Christi Gravlæggelse*. Der er foretaget en teologisk tolkning af alterbilledet og en sammenligning med beslægtede kunstneriske bidrag til en visuel fortolkning af Bibelens fortælling om Jesu gravlæggelse.

24. Sverri Dahl: *Havnar Kirkja*. Tveir Fyrilestrar Hildnir Í Útvarpi Føroya, 1965, Tórshavn 1968.

25. Sverri Dahl: ”1830-altartavlan i Havnar kirkju. Fyrilestur hildin i Útvarpi Føroya páska-dag 1975”. Kirkjutíðindi, Nr.7-8. Juli-August 1975. 83. árg. 1975.

26. Oversat fra færøsk af sognepræst Marjun í Kálvalíð, Vestmanna.

27. J.P. Gregoriussen. *Kirkjurnar í Føroyum, Eldru Hvælvkirkjurnar* (Færøernes Kirker, de ældre Hvælvkirker), Stöplum, 1997, s. 123. Kunstnerens fornavn er fejlagtigt angivet som Daniel.

Fig. 3. Albert Küchler. Kristi Gravlæggelse, 1849. Olie på lærred, 215 x 194 cm. Toreby Kirke, Lolland. Kopi efter Begrædelsen, 1495 af Pietro Perugino. Det er Nikodemus til venstre i billedet med skæg og Josef fra Arimatea til højre ved Jesu fødder. De støtter, men bærer ikke Jesu legeme. Bag Nikodemus ses Johannes. Jesu mor kendes på det hvide hovedklæde. Maria Magdalene holder Jesu hoved. Som baggrundskulisse for scenen ses et meditativt landskab med vand, bjerge, træer og middelalderbygninger. Billedet udtrykker en alvorlig stemning og de tilstedeværendes personlige sorg. Det er et andagtsbillede.

